

Програма тренінгу:
‘Механізми правосуддя перехідного періоду та права
людини в конфліктних і постконфліктних ситуаціях’,
Сараєво, 5 - 13 грудня 2015 р.

**Тексти (і витяги з текстів) для розуміння
контексту окремих сесій Програми
і прикладів**

Підготувала:
Нейра Нуна Ченгіч

*Перекладено і скопійовано виключно з освітньою метою організації Мирової
академії*

Види карального правосуддя

Кримінальне переслідування в дії

Трибунали є основними інструментами для здійснення нагляду за насильницьким минулим. Вони працюють на національному та міжнародному рівнях.

Національні трибунали

Внутрішні переслідування осіб, які вчинили злочини проти людяності, геноцид та інші серйозні порушення прав людини, трапляються вкрай рідко, в основному тому, що ці злочини в минулому не визнавались в національному законодавстві. У Греції в 1974 році, після падіння генералів, національні трибунали намагалися розслідувати справи стосовно деяких представників військової верхівки. В Аргентині в 1985 році, кілька лідерів хунти і офіцери постали перед судом, але через сильний тиск з боку армії розгляд справ через два роки було припинено. Більш недавній приклад переслідування підозрюваних в геноциді в Руанді в національних трибуналах в Кігалі.

Ще один недавній приклад, який варто обговорити більш докладно, це - Ефіопія, де влада марксистсько-ленінської режиму постала перед національними кримінальними судами. Відразу ж після захоплення Аддис-Абеба в травні 1991 року військами Ефіопського народного революційно-демократичного фронту (PRDF) та Тиграйського народного фронту звільнення (TPLF) тисячі членів розгромленого режиму Менгісту були заарештовані. Новий уряд наказав спеціальному президентському комітету розробити політику карального правосуддя. Центральна роль була надана Бюро Спеціального Прокурора, створеного в серпні 1992 року. Перші звинувачення проти 73 членів колишнього уряду були представлені Центральну Високому Суду в жовтні 1994 року. Судовий процес розпочався через два місяці по тому, і все ще проходив в середині 2002 року. Більше 1500 свідків з'явилися на слуханнях у суді. У той же час Спеціальний Прокурор висунув звинувачення ще 5200 підозрюваним, з яких майже 3000 судили заочно – відповідачів не можна було знайти. Ці процедури, в основному в регіональних судах, розпочалися в кінці 1997 року. Загалом 14 209 жертв геноциду і тортур були ідентифіковані.

Склався консенсус щодо обов'язкового судового переслідування осіб, відповідальних за грубі порушення прав людини; у разі потреби, в судах, які працюють за межами країни, в якій було скоєно злочини.

Серцем чинного кримінального законодавством є стаття 281 Ефіопського Кримінального кодексу про геноцид, в якій говориться, що будь-яка особа

може бути притягнута до відповідальності, якщо "має намір знищити, повністю або частково, національну, етнічну, расову, релігійну або політичну групу, організує, замовляє, або бере участь під час війни або в мирний час у вбивствах, наносить тілесні ушкодження або серйозну шкоду фізичному або психічному здоров'ю членів групи у будь-якій формі". Для того, щоб уникнути ризику, що стаття 281 не буде розглядатись як така і не може бути застосовна у судах, Спеціальний Прокурор також включав в обвинувальні акти формулювання "вбивство першого ступеня" (стаття 522 Кримінального кодексу). Для інших обвинувачень (зникнення, насильницькі переселення цілих груп населення) застосовувалось звичайне міжнародне право.

Міжнародні трибунали як доповнення до національного правосуддя

Протягом століть кримінальне правосуддя засновувалось на чисто територіальному принципі: державні суди могли розглядати тільки ті злочини, які були скоєні на території держави. Єдиним винятком з цього правила національного суверенітету правосуддя було переслідування піратства. Ситуація різко змінилася з 1950 року. На той час склався консенсус стосовно здійснення судового переслідування осіб, відповідальних за грубі порушення прав людини, у разі потреби у судах, які працюють за межами країни, де було скоєно злочини.

Правові засади такої практики можна знайти в положеннях конвенцій ООН і в принципах універсальної юрисдикції (див. нижче в підрозділі Універсальна юрисдикція).

В дійсності міжнародна судова практика приймає такі форми:

- спеціальні трибунали;
- Міжнародний кримінальний суд (МКС); і
- національні суди, що діють на засадах універсальної юрисдикції.

Міжнародні спеціальні трибунали. Рада Безпеки ООН, зіткнувшись із звірствами на території колишньої Югославії та в Руанді, створила два міжнародні кримінальні трибунали.

Міжнародний кримінальний трибунал для колишньої Югославії (МТКЮ) був створений в 1993 році резолюцією № 827 Ради Безпеки ООН. Йому було доручено переслідувати осіб, імовірно відповідальних за порушення міжнародного гуманітарного права в ході збройного конфлікту на території колишньої Югославії. Трибунал було засновано в Гаазі (Нідерланди).

Міжнародний кримінальний трибунал для Руанди (МКТР) був створений в 1994 році резолюцією № 955 Ради Безпеки ООН. Подібно до МТКЮ, трибуналу по Руанді було доручено переслідування осіб, відповідальних за геноцид і злочини проти людяності, скоєні в Руанді в період з 1 січня по 31 грудня 1994. МКТР також має юрисдикцію щодо судового переслідування громадян Руанди, які вчинили такі порушення в сусідніх державах. Його засідання проходять також в Аруша, Танзанія.

Обидва трибунали мають однакову трисекційну структуру. Трибунал складається з трьох органів - Судова палата, Канцелярія Прокурора та Секретаріат. Судді діляться на два суди першої інстанції у складі трьох суддів кожна; до Апеляційної палати входить п'ять суддів. Судді відповідають за висунення звинувачень, розгляд та прийняття рішення по справі. Генеральна Асамблея ООН обирає суддів, які обслуговують трибунали. Канцелярія Прокурора несе відповідальність за розслідування інкримінованих злочинів, пред'явлення звинувальних актів і кримінальне переслідування у справах. Він або вона призначається Радою Безпеки ООН і працює за підтримки заступника Прокурора та інших співробітників. Канцелярія - адміністративний підрозділ трибуналу, який виконує широкий спектр функцій, включаючи підготовку рекомендацій щодо захисних заходів для свідків, надання консультацій жертвам та призначення адвоката захисту.

Хоча МТКЮ і МУТР є окремими органами, вони спільно користуються послугами деякого персоналу, наприклад, п'яти апеляційних суддів і Генерального прокурора.

МКС має юрисдикцію щодо найсерйозніших злочинів, які викликають стурбованість міжнародної спільноти, таких як геноцид, злочини проти людяності і військові злочини.

Міжнародні спеціальні трибунали дають країні шанс зробити сильні, конкретні кроки на шляху до створення суспільства, заснованого на верховенстві права за допомогою процесу, який є справедливим і правовим. Вже не лунає критика на адресу створеного після Другої світової війни

Нюрнберзького трибуналу, що він запровадив норми стосовно звинувачування на основі «правосуддя переможця», що мають зворотну силу. Протягом наступних років поняття особистої відповідальності за війну і пов'язані з нею злочини, стало міжнародно визнаним. Крім того, як і у випадку з Руандою та Югославією, міжнародний трибунал при ООН не має бути під контролем "переможців", і, отже, не може бути звинувачений у прагненні помститися.

Новим напрямком в міжнародній юриспруденції є створення гібридних національно-міжнародних кримінальних судів. У випадку Сьєрра-Леоне, Рада Безпеки ООН створила, на прохання уряду, трибунал, робота якого базується як на міжнародному законодавстві, так і на законодавстві Сьєрра-Леоне; в роботі трибуналу приймають участь як міжнародні так і місцеві судді. Генеральний Секретар ООН призначає іноземних суддів. Запланований Міжнародний суд для Камбоджі, який повинен був переслідувати лідерів червоних кхмерів, також складався би з трьох камбоджійських і двох іноземних суддів. Проте, багато проблем щодо цього спеціального суду виникло на етапі реалізації, і в лютому 2002 року ООН прийняла рішення відмовитися від цього плану. ООН більше не була впевнена, що камбоджійська політична еліта хотіла поважати незалежність і неупередженість запропонованого суду.

Блок 7.2: Запитання та відповіді про МКС.

Що таке МКС? Міжнародний кримінальний суд є постійно-діючим міжнародним трибуналом, який переслідує осіб, відповідальних за найсерйозніші міжнародні злочини. Сто шістьдесят країн взяли участь в конференції в Римі під егідою ООН в 1998 році, щоб підготувати угоду про створення МКС. Після п'яти тижнів інтенсивних переговорів, 120 країн проголосували за прийняття договору. Тільки сім країн проголосували проти нього (у тому числі, Китай, Ірак, Лівія та США) і 21 утрималися. Для створення суду 60 країнам необхідно було ратифікувати угоду. Суд був створений 1 липня 2002 і базується в Гаазі, Нідерланди. До 5 серпня 2002, 77 країн ратифікували Римський статут. Станом на квітень 2013 Римський статут ратифікували 122 держави у всьому світі.

За які злочини може переслідувати МКС? МКС може переслідувати осіб, звинувачених у

геноциді, військових злочинах і злочинах проти людяності.

Це гарантує те, що ці серйозні злочини, які вже давно були визнані як злочини міжнародною спільнотою, більше не залишаються безкарними через небажання чи нездатність окремих країн переслідувати злочинців.

Хто може бути притягнутий до суду через МКС? МКС має юрисдикцію щодо злочинів, скоєних громадянами держав, які ратифікували угоду або на територіях держав, які її ратифікували. Трибунал може осудити будь-яку людину, відповідальну за такі злочини, незалежно від його або її цивільного чи воєнного статусу або службового становища.

Які права осіб, обвинувачених у скоєнні злочину МКС? Угода щодо МКС містить докладний перелік прав, якими може скористатись будь-яка

особа, що звинувачується судом, у тому числі презумпцією невинності, правом на адвоката, правом надавати докази, правом зберігати мовчання і правом вимагати доведення звинувачень, навіть поза межами всяких розумних сумнівів.

Як національні суди та МКС працюють разом? Угода надає МКС юрисдикцію, яка доповнює національні юрисдикції. Цей «принцип додатковості» дає державам основну відповідальність і обов'язок переслідувати найсерйозніші міжнародні злочини, в той час як МКС може бути використаний тільки в якості останнього засобу, якщо держави не в змозі здійснити свій обов'язок - тобто, тільки, якщо розслідування і судове переслідування не проводиться сумлінно.

Сумлінні зусилля з боку національних судів спрямовані на те, щоб дізнатися правду і

притягнути до відповідальності осіб, винних у будь-яких актах геноциду, злочинах проти людяності або військових злочинах, є підставами для МКС не розпочинати судовий розгляд.

Як відрізняється від Міжнародного Суду та інших існуючих міжнародних трибуналів? Міжнародний Суд (МС або міжнародний суд ООН) є цивільним судом, що розглядає суперечки між країнами. МКС є кримінальним трибуналом, який переслідує осіб. Два спеціальні військові трибунали для колишньої Югославії і Руанди схожі на МКС, але мають обмежений географічний обсяг, в той час як МКС є глобальним за своїм охопленням. Робота МКС в якості постійного суду, також сприяє уникненню затримок і додаткових витрат на створення нових трибуналів для конкретних країн кожного разу, коли виникає необхідність.

Що хорошого робить МКС? МКС допомагає уникнути безкарності, якою часто користуються особи, відповідальні за

найбільш тяжкі міжнародні злочини в галузі прав людини. МКС стимулює переслідування злочинців і допомагає країнам, які хочуть, переслідувати таких злочинців в своїх національних судах, а також пропонує альтернативну допомогу у випадках, коли країни не хочуть або не в змозі вести такі справи самі через насильство, залякування, відсутність ресурсів або політичної волі.

Як уже зазначалось, МКС не призначений для заміни національних судів. Внутрішні судові системи залишаються першими, хто несе відповідальність за переслідування за ці злочини. МКС гарантує, що ті, хто здійснює найсерйозніші злочини, порушуючи права людини, будуть покарані, навіть, якщо національні суди не можуть або не бажають цього робити. Дійсно, можливість судового переслідування з боку МКС може заохочувати національні суди в державах, які в іншому випадку намагались би уникнути притягання військових злочинців

до суду.

Як можна уникнути політично мотивованих випадків?

Існує багато гарантій в угоді про МКС, щоб запобігти появі легковажних або політично мотивованих справ. Наприклад, всі звинувачення вимагають підтвердження у Відділенні попереднього впровадження, які досліджують докази, що мають підтвердити звинувачення до його оголошення. Обвинувачений і будь-які зацікавлені країни матимуть можливість оскаржити обвинувальний акт під час слухань по затвердженню у Відділенні попереднього впровадження. Крім того, будь-які розслідування за ініціативою прокурора повинні спочатку бути схвалені Відділенням попереднього впровадження. Прокурори і судді проходять сувору перевірку, перш ніж вони обираються і призначаються. Джерело: за дозволом сайту Human Rights Watch <http://www.hrw.org/campaigns/icc/>.

Міжнародний кримінальний суд. Створення постійно діючого міжнародного кримінального суду (МКС) відповідно з Римським Статутом в липні 1998 є ще одним прикладом досягнення міжнародного консенсусу

з питання правосуддя перехідного періоду. Це - ефективна заміна тимчасових механізмів, використовуваних з часів Другої світової війни для судового розслідування злочинів проти людяності, таких як Нюрнберзький і Токійський військові трибунали і спеціальні трибунали ООН для Руанди та колишньої Югославії. МКС має юрисдикцію щодо найсерйозніших злочинів, що викликають стурбованість міжнародної спільноти, таких, як геноцид, злочини проти людяності і військові злочини. Розділ 7.2 представляє ключові питання, пов'язані з МКС.

Судові процеси на основі універсальної юрисдикції. Особи, винні в геноциді, тортурах та інших злочинах проти людяності, як правило, притягуються до відповідальності національними чи міжнародними трибуналами. Проте, існує зростаюча тенденція до прийняття так званого «правила універсальної юрисдикції». Цей принцип передбачає, що звинувачення в геноциді і пов'язаних з ним злочинах, можливе в кожній державі, що не має значення, де було скоєно злочини, так само не має значення національність жертви або злочинця.

Різні країни включили правило універсальної юрисдикції в своє національне кримінальне законодавство. Результатом такого підходу став обвинувальний вирок колишньому президентові Чилі Піночету, який винесли в Іспанії; прийняття до розгляду скарг проти прем'єр-міністра Ізраїлю Арієля Шарона в Бельгії; засудження за швейцарськими трибуналом чиновника з Руанди, який приймав участь у геноциді у 1994 році. На думку деяких спостерігачів, подальше розповсюдження цього принципу буде важливим кроком у напрямку "глобальної справедливості".

Адміністративне правосуддя: дисциплінарні санкції за межами системи кримінального суду

Дискваліфікація (або "люстрація") агентів таємної поліції, військовослужбовців, суддів та інших чиновників є альтернативним способом для вирішення питання щодо покарання тих, хто несе відповідальність за агресію і репресії.

Пряме покарання винних не завжди є правильним у кожному контексті.

Такі позасудові дисциплінарні заходи, як правило, встановлюються адміністративними установами. Вони можуть проходити в різних формах:

- політична дискваліфікація, наприклад, втрата виборчого права;
- заборона високопосадовцям займати посади в державній службі, поліції, армії і державній адміністрації; і більш м'які види покарання високопосадовців, такі, як примусовий достроковий вихід на пенсію або перехід на менш важливу посаду.

Політична та фахова дискваліфікація була найбільш розповсюдженою мірою правосуддя в перехідний період в Центрально-європейських державах після 1989 року і часто використовувалась як спосіб обійти кримінальне переслідування. Цей процес включає складну перевірку і скринінгові заходи, які, як показав досвід посткомуністичної Європи, як правило, були сильно політизовані. Лідери політичних партій, наприклад, у Польщі, маніпулювали законодавством, що стосувалось проведення різноманітних перевірок, для того, щоб «повісити» підозру на суперників і в кінцевому результаті вигнати їх тимчасово або постійно з державних посад, які вони на той час обіймали.

Каральне правосуддя: перешкоди, недоліки та ризики

Загальні недоліки:

- Судове переслідування орієнтоване на злочинця.
- Судові процеси можуть призвести до повторної віктимізації.
- Кримінальні суди обмежують потік інформації.

Матеріальні перешкоди в перехідний період:

- Докази можуть бути знищені.
- Система кримінального правосуддя може перебувати в стресовому стані або неспроможна діяти.

Недоліки та ризики в контексті перехідного періоду:

- Судові процеси в перехідний період можуть мати характер екстремального правосуддя.
- Судові процеси в перехідний період можуть порушувати верховенство закону.
- Судові процеси в перехідний період визначають індивідуальну

провину, а не беруть до уваги всю схему скоєння злочинів.

- Пенітенціарна система не справляється з великомасштабними злочинами.
- Судові процеси можуть зашкодити культурі суспільства в пост-конфліктний період.

Міжнародна юриспруденція в якості додаткового інструменту

Міжнародні трибунали або національні судові процеси, засновані на універсальній юрисдикції, є менш уразливими до залякувань, матеріальних перешкод, порушень процесуальних норм, відсутності навченого персоналу і справедливості "переможців". Це робить їх чудовим доповненням або навіть альтернативою судовим процесам на місцях. Але реальний досвід спеціальних трибуналів в Гаазі і Аруші показав, що вони обмежені декількома факторами:

Відсутність механізму правозастосування. Трибунали мають право видавати ордери на арешт злочинців, але не мають повноважень поліції для затримання тих, хто був звинувачений. Відсутність компоненту правозастосування може серйозно перешкоджати ефективності трибуналів, тим самим підриваючи довіру громадськості до їх корисності.

Трибунали не можуть зупинити конфлікт, який триває. Хоча суди можуть почати свою роботу до повного припинення бойових дій (як у випадку з колишньою Югославією), вони не можуть самі зупинити конфлікт, який триває. Ця проблема може бути пом'якшена створенням судів до виникнення війни, як це є в даний час, коли вже створено МКС. Проте, питання були підняті щодо наслідків втручання МКС в делікатний процес миротворчості на місцевому чи регіональному рівнях: наприклад, переслідування з боку МКС може спрацювати проти місцевих заходів, пов'язаних із амністією, що може призвести до серйозного зіткнення інтересів.

Обсяг переслідування залежить від того, чи є конфлікт внутрішнім або міжнародним. Згідно з Женевською конвенцією, якщо конфлікт є внутрішнім, злочинець може бути притягнутий до відповідальності тільки

за геноцид і злочини проти людяності, але не за серйозні порушення Женевських конвенцій з гуманітарного права чи інші військові злочини. Проте, застосування МКС не буде ускладнене цим обмеженням.

Небезпека введення карального правосуддя як універсальної відповіді на злочини відносно прав людини. У ході активного лобіювання застосування МКС і для розширення універсальної юрисдикції міжнародні інститути (такі як ООН) і НУО (наприклад, Human Rights Watch і Amnesty International), як правило, робили односторонній наголос на каральному правосудді. Це відбувалось одночасно і в суперечності і із зростаючою підтримкою механізмів відновного правосуддя, орієнтованого на посередництво, зокрема (але не виключно), у країнах, що розвиваються (див. розділ 7.3).

Спеціальні трибунали, як правило, потребують значних коштів, забирають багато часу і занадто дистанціюються від населення. Запровадження деяких інновацій в цих трибуналах, які поєднують міжнародні та національні елементи (як у випадку спеціальних судів в Сьєрра-Леоне і Камбоджі), разом із застосуванням МКС, може усунути деякі з цих проблем. Змішані трибунали дешевші і ближчі до населення, можуть сприяти більш сильному стримуючому впливу і мають кращий доступ до доказів.

7.13 Альтернативи

Абсолютно зрозуміло, що політики та громадянське суспільство, зваживши всі плюси і мінуси в конкретній ситуації, можуть прийти до висновку, що каральне правосуддя може стати занадто небезпечним шляхом або, що перешкоди нездоланні. Тоді можна розглянути різні альтернативні підходи. Одним з них є амністія, підхід, політична привабливість якого часто стає вирішальною. Розділ 7.2 детально розглядає цей підхід. Інші варіанти: (а) використання відновного правосуддя, можливо, на основі традиційних механізмів врегулювання конфліктів; і (б) створення комісії по встановленню істини і/або репараційних програм (відшкодування збитків) - два останні варіанти представляють форми правосуддя без офіційного покарання.

Ці альтернативи піднімають попередні, але дуже важливі питання: як вони

співвідносяться із зобов'язаннями згідно міжнародного права з судового переслідування геноциду, військових злочинів і грубих порушень прав людини? Жваві дискусії з цього питання досі не завершені. Деякі учасники дискусії не приймають жодних винятків з цих міжнародних зобов'язань. Інші стверджують, що постконфліктне суспільство може утриматися від зобов'язань здійснювати судове переслідування, якщо мають місце певні суворі умови. Серед найбільш важливих умов є:

- Повна амністія повинна бути повністю виключена.
- Неспростовні докази повинні бути надані стосовно того, що національні суди не в змозі висунути звинувачення.
- Населення в цілому і жертви, зокрема, повинні мати право голосу у прийнятті рішення щодо судового переслідування.
- Державні органи повинні вжити зобов'язання визнати якомога більше правди про минуле.
- Жертви повинні отримати тверді обіцянки щодо відшкодування шкоди.
- Ті, хто отримав помилування, повинні висловити свій жаль (покаятися).

7.2 Амністія: спірна альтернатива

Процеси примирення є неефективними, поки порочне коло безкарності не порушене. Неприглядна реальність така, що в більшості постконфліктних суспільств масові злочини залишаються безкарними, невизнаними і без відшкодування збитку.

Безкарність має багато джерел. У деяких країнах тиша є головною причиною. Це може бути офіційно нав'язане рішення або просто випадок «публічної амнезії». У Зімбабве, наприклад, армія скоїла грубі порушення прав людини в Матабелеленде між 1983 і 1985 роками. Ці порушення залишалися невизнаними аж до 1997 року, коли дві неурядові організації опублікували доповідь під назвою *Порушуючи тишу* (див. соціологічне дослідження в наступному розділі 2).

Процеси примирення є неефективними, доки не порушене порочне коло безкарності

В інших суспільствах безкарність є продуктом цілеспрямованої спроби влади замаскувати певні болючі епізоди,

застосовуючи вибірккову інтерпретацію минулого. Наприклад, Франція після Другої світової війни є переконливим прикладом цього. Після війни французький уряд представив картину суспільства як такого, що було об'єднане в опорі німецьким окупантам, ігноруючи при цьому колабораціонізм існуючого на той час режиму Віші і його участь у Голокості. В результаті високопоставлені чиновники режиму Віші залишались непокараними, доки нові судові справи в 1990-ті роки не поклали край цій аномалії

Безкарність також має місце, коли національні кримінальні та військові суди часто неадекватно ведуть справи проти злочинців.

Імунітет – це варіант безкарності. Він включений до звичайної міжнародної практики, яка забезпечує захист від судового переслідування для чільників держав. У деяких випадках, наприклад, як в 2002-2003 роках в Бурунді, процесу миротворчості сприяло надання лідерам повстанських рухів тимчасового та обмеженого імунітету на основі національного законодавства.

Тим не менше, найчастіше джерелом безкарності є закони про амністію, що передбачає офіційно проголошене пробачення і забуття. Наступні два підрозділи присвячені різним формам амністії і її тісному зв'язку з поняттям «політичний злочин».

7.21 Амністія в своїх багатьох формах

Амністія може відбуватись у багатьох формах. Яку саме форму буде обрано, залежить від прийняття відповідного

рішення щодо кола злочинців та збитків, що підлягають відшкодуванню.

Погодження: одностороннє чи узгоджене рішення?

Блок 7.5. Визначення «політичного злочину» в Південній Африці

Закон і практика держав показують, що в даний час існує значний ступінь консенсусу щодо видів злочинів, які можуть, в принципі, бути класифіковані як "політичні", так і до тих факторів, які повинні бути прийняті до уваги при прийнятті рішення, чи є злочин політичним чи ні. Наступні фактори, які враховуються при прийнятті рекомендацій щодо надання помилування або відшкодування, можуть бути доцільними в окремих випадках:

- мотив злочинця, тобто, чи було скоєне правопорушення за політичними мотивами (наприклад, для підтримки або проти політичної організації, установи або органу) або з особистого мотиву;
- контекст, в якому було скоєно злочин, і, зокрема, чи був він скоєний в ході або як частина політичної повстання або заворушення, або як реакція на них;
- характер політичної мети (наприклад,

політиці чи повалення або знищення політичного опонента);

- правовий та фактичний характер правопорушення, у тому числі його тяжкості;
- об'єкт та / або мета злочину (наприклад, чи був він скоєний проти політичного опонента або його майна, або спрямований, в першу чергу, проти приватних осіб або майна, або був скоєний із припущення, що існує конкретна причина, урядова чи інша);
- відносини між злочинцем і політичною метою доведені (наприклад, прямота або близькість відносин, або пропорційність між злочинцем і переслідуваною метою); і
- питання, чи було скоєно злочин на виконання замовлення або зі схвалення організації, установи або органу.

Джерело: *Урядова газета* уряду Південної Африки, 7 листопада 1990 року.

Певним чином само-амністії супроводжували перехід до демократії в багатьох країнах Латинської Америки в 1980-х рр. Політичні еліти в односторонньому порядку милували більшість політичних лідерів і старших військових чинів. Наприклад, в Аргентині в 1983 демократичні вибори були проведені в жовтні, але у вересні військова хунта прийняла так званий Закон про національне примирення, що передбачав амністію за всі політичні і пов'язані з ними злочини для посадових осіб і військових. У 1978 році, перед переходом Чилі до демократії, уряд Піночета в односторонньому порядку пробачив всі злочини, вчинені в період облоги (між вереснем 1973 та березнем 1978). У Зімбабве після кожних виборів у період 1980-2000 рр. уряд Зімбабвійського африканського національного союзу - Патріотичного фронту (ZANU-PF) приймав закони про амністію для опозиційних партій та їх членів.

Перемовини між воюючими сторонами в перед-перехідний період також можуть стати джерелом законів про амністію. Цей тип взаємної амністії став домінуючою формою від початку 1990-х. Кінцю режиму апартеїду в Південній Африці передували переговори, які сприяли амністії для обох сторін. Мадридські мирні угоди, підписані в грудні 1996 між урядом Гватемали і повстанцями з Гватемальського Національного революційного союзу (Гватемальська національна революційна єдність (URNG)), призвели до аналогічного результату. Угода 2002 р. про припинення вогню між ангольською урядовою армією і військовими командирами з Національного союзу за повну незалежність Анголи (UNITA) включала положення про амністію для колишніх повстанців UNITA: за кілька днів до офіційного підписання угоди парламент Анголи прийняв закон про амністію. Нікарагуанська "загальна амністія і національне законодавство примирення", прийняте в березні 1990 року, стало результатом переговорів між сандинистським урядом і опозиційними партіями.

Обсяги застосування: загальна або умовна?

Загальна амністія трапляється нечасто. У більшості законодавств помилування передбачається за злочини, які мають політичний характер. Обмеженнями щодо застосування можуть бути:

- амністія після повного представлення фактів тим, хто скоїв злочин, як у Південній Африці;

- амністія для певних категорій осіб, які вчинили злочин (наприклад, діти-солдати);
- амністія за злочини, вчинені протягом певного періоду; або
- закони про амністію, які спеціально виключають злочини, що підпадають під міжнародні зобов'язання країни (наприклад, конвенцій ООН з геноциду і тортур і Міжамериканської конвенції з прав людини). Прикладами є закон про амністію Перу, прийнятий у червні 1995, "Закон національного примирення" Уругваю 1995 р., закон про амністію Суринаму, прийнятий у серпні 1992 р., і декларація про амністію на Філіппінах 1994 р.

Проте, бувають випадки, коли визначення політичного злочину є настільки всеохоплюючим, що призводить де-факто до загальної амністії. Наприклад, «Закон про загальну амністію для зміцнення миру» 1993 року в Сальвадорі передбачив амністію для всіх, хто брав участь "у будь-яких політичних злочинах або загальнокримінальних злочинах, пов'язаних з політичними злочинами, або загальнокримінальних злочинів, в яких число осіб, що брали участь, становило не менше двадцяти осіб".

Оцінка

Законодавство про амністію частіше заважає процесу примирення

Законодавство про амністію, що передбачає офіційне прощення і забуття, є спірним інструментом в контексті постконфліктних суспільств. Воно скоріше перешкоджає процесу примирення, аніж сприяє йому. Загальне правило - односторонніх загальних амністій слід уникати. Інша ситуація виникає, коли амністія є ціною за переговори, що ведуться заради крихкого миру. Якщо кінець насильницького конфлікту в іншому випадку недосяжний, амністія може бути останнім засобом. Але навіть тоді, на думку більшості спостерігачів, суворі умови повинні бути виконані. Ці умови мають включати в себе, серед іншого, публічні дебати, що мають передувати прийняттю закону про амністію, при умові якомога більшого можливого встановлення істини та відшкодування і повної поваги до міжнародних зобов'язань, які та чи інша держава взяла на себе, уклавши договори, що стосуються дотримання прав людини.

7.22 Поняття "політичного правопорушення"

Майже все законодавство про амністію стосується злочинів або правопорушень, які в тій чи іншій мірі носять політичний характер. У багатьох випадках, особливо в законодавстві 1980-х років, поняття "політичний" залишилося вкрай невизначеними, що дозволяє владі пристосовувати сферу законодавства до своїх потреб. Зміни відбулись у зв'язку з переворотами в Мозамбіку і Південній Африці. Під час переговорів стосовно політичних злочинів сторони погодили низку керівних принципів запозичених із законів про екстрадицію. Ці критерії являють собою поєднання елементів:

- суб'єктивна сторона - мотив злочинця;
- об'єктивна сторона - контекст, характер і наміри вчинку; і
- питання пропорційності: чи мета вчинку виправдовує ступінь його тяжкості?

7.3 Відновне правосуддя

Зростаюча незадоволеність суто каральним підходом до загальних злочинів стимулювала пошук механізмів, які могли б служити доповненням, або навіть альтернативою покаранню.

«Натхнення» прийшло з інститутів правосуддя, які базуються на підходах медіації і існують в корінних народів Африки, Австралії, Нової Зеландії та Канади. Це спонукало практиків і вчених до розробки моделі «відновного правосуддя».

Відновне правосуддя спрацьовує при повній участі громад в обговоренні фактів, виявленні причин неправомірних дій і визначенні санкцій.

7.31 Що таке

відновне

правосуддя?

Розділ 7.1.3
стосувався основних
недоліків карального
правосуддя: воно
орієнтоване на
злочинця; весь

Блок 7.6: Цінність відновного правосуддя

Відновне правосуддя зосереджене більше на жертвах і постраждалих громадах, аніж на більш суровому покаранні злочинця.
Воно підвищує важливість потерпілого в кримінальному процесі шляхом розширення його участі, внеску і послуг.
Воно вимагає, щоб злочинці відповідали безпосередньо перед постраждалими особами або найближчим соціальним оточенням - громадами.
Воно залучає до процесу представників місцевої громади. Це сприяє зціленню потерпілого та допомагає правопорушникові виправити скоєне, змінити свою поведінку.

Воно фокусується на тому, щоб правопорушник прийняв на себе відповідальність за свою поведінку і виправився, якщо це можливо, аніж на тяжкості покарання.
Воно також визнає відповідальність громади за соціальні умови, які вплинули на поведінку злочинця.

Джерело: Umbreit, M. The Handbook of Victim Offender Mediation: An Essential Guide to Practice and Research, San Francisco, Calif.: Jossey-Bass, 2001:xxviii-xxix.

процес може, зашкодити жертві і навіть призвести до повторної віктимізації; воно зосереджується на індивідуальній провині і покаранні і, таким чином, недооцінює вплив спільноти на конфлікт, злочин і реакцію на нього.

Відновне правосуддя, як вважають, розглядає правопорушення з іншого боку: воно передбачає повну участь потерпілого і участь жертви та відповідної громади в обговоренні фактів, встановленні причин правопорушення і визначенні санкцій. Кінцевою метою є відновлення відносин, наскільки це можливо, як між жертвою і злочинцем, так і в більш широкому колі в громаді, до якої вони належать. Блок 7.6 дає уявлення про цінність відновного правосуддя.

Одним із прикладів застосування відновного правосуддя в західній правовій системі є програма примирення між жертвою і правопорушником. Ці програми були розроблені в Північній Америці на початку 1970-х років. Говард Зер описує їх наступним чином: "У своєму класичному вигляді жертва і злочинець зустрічаються у суді, але ці зустрічі можуть проходити і в приміщеннях окремих неурядових організацій. Після направлення справи до суду або до служби пробації спеціально навчені волонтери роздільно контактують з жертвою і злочинцем, щоб дослідити те, що сталося, і визначити готовність учасників справи до продовження програми. Якщо жертва і злочинець погоджуються на участь в програмі, вони зустрічаються в присутності і при сприянні добровольця-посередника, який виступає в якості нейтральної третьої сторони. На цій зустрічі факти злочину повністю вивчаються, почуття висловлюються і готується письмова угода про реституцію. "Програми використовуються переважно при незначних злочинах, хоча були ініціативи розширити цю концепцію для застосування в контексті конфліктів, таких, як в Північній Ірландії.

7.32 Перехідні форми відновного правосуддя

Пошук на заході механізмів правосуддя, які можуть збалансувати чисто каральний підхід, сприяли відродженню інтересу до традиційних недержавних систем боротьби зі злочинністю. Деякі з них існували з часів античності в африканських і азійських суспільствах. У таких країнах, як Австралія, Нова Зеландія, Канада і США, з іншого боку, традиційні

системи правосуддя відносяться до спадку корінних народів, і тільки нещодавно були відроджені.

Ведуться дискусії, чи можуть традиційні форми правосуддя мати велике значення як інструменти в процесах примирення в пост-конфліктних ситуаціях в країнах, що розвиваються. Каральні заходи є часто ризикованою і/або недосяжною стратегією в таких спільнотах. Медіація і процедури, спрямовані на примирення, мають менше недоліків. Існуючі інститути могли б, непевне, бути адаптовані до того, щоб вирішувати проблеми, пов'язані з минулими злочинами. Існує, таким чином, хороший привід, щоб ближче поглянути на ці механізми і їх характерні риси, сильні та слабкі сторони.

Характерні особливості:

- Проблема розглядається як частина всього суспільства або групи.
- Наголос робиться на примиренні і відновленні соціальної гармонії.
- Традиційні арбітри призначаються всередині спільноти на основі статусу або походження.
- Відмічається висока ступінь участі громадськості.
- Звичайне право є лише одним з факторів, який розглядається у досягненні компромісу.
- Правила щодо свідчення і доказування є гнучкими.
- Немає професійного юридичного представництва.
- Процес є добровільним і рішення приймаються на основі угоди.
- Наголос робиться на відшкодуванні збитків.
- Виконання рішень забезпечується через соціальний тиск.
- Рішення підтверджуються через ритуали, спрямовані на реінтеграцію.
- Необов'язково, щоб схожі випадки розглядались однаково.

Сильні сторони

- Доступність для місцевих і сільських жителів, здійснюється на місцевій мові, поруч з місцем проживання, з простими процедурами, які не вимагають послуг юриста і не мають затримок, пов'язаних з формальними

системами.

- У більшості випадків, тип справедливості, який пропонують – базується на примиренні, компенсації, відновленні і реабілітації - це більш доречно для людей, що живуть в згуртованих громадах і залежать від безперервного соціально-економічного співробітництва зі своїми сусідами.
- Передбачає високу ступінь участі, даючи жертві, правопорушнику і спільноті в цілому реальний голос в пошуку довготривалого врегулювання конфлікту.
- Допомогає у вихованні всіх членів спільноти щодо правил, яких необхідно дотримуватися, обставин, які можуть призвести до їх порушення, і як подальший конфлікт може бути вирішений мирним шляхом.
- Той факт, що це не пов'язано з позбавленням волі, знижує переповненість в'язниць, бюджетні асигнування на потреби в'язниць можуть бути переадресовані на соціальний розвиток; правопорушнику дозволяється продовжувати робити внесок в економіку і сплачувати компенсацію потерпілому; це також запобігає економічній і соціальній дислокації родини.

Слабкі сторони:

- Досягнутий компроміс, може відображати нерівність, якщо одна з сторін має сильну позицію в переговорах. У той час як система стримувань і противаг функціонує (зокрема, участь громадськості), існуючі соціальні відносини насправді можуть посилити нерівність на основі статі, віку або іншого статусу.
- Традиційні лідери можуть сприяти одній стороні в залежності від їхньої політичної приналежності або влади, залежно від багатства, освіти чи статусу.
- Ще одним важливим недоліком, що не згадується в дослідженні з цього питання, є те, що процесуальні гарантії є часто недостатніми.

(Дослідження 2000 року, публікується з дозволу Penal Reform International).

7.3.3 Відновне правосуддя в пост-конфліктних суспільствах

Традиційні форми правосуддя можуть доповнювати і навіть замінювати більш формальні і каральні способи боротьби з минулими порушень прав людини. Тим не менш, залишається багато сумнівів. Ці традиційні механізми мають ряд суттєвих слабких місць, в результаті чого в багатьох випадках виникає відмова у справедливому судовому розгляді. На цьому нещодавно наголошувала Африканська комісія з прав людини і народів: "Слід визнати, що традиційні суди здатні грати роль у досягненні миру і визнаватись значною частиною населення африканських країн. Проте, традиційні суди не звільняють від виконання положень Африканської хартії, що стосуються справедливого судового розгляду".

Традиційні форми правосуддя покликані боротися з відносно невеликою кількістю незначних правопорушень - крадіжки, конфлікти між сусідами і так далі. Чи є у них потенціал щодо вирішення проблем, які тривали роками, а іноді й десятиріччями гноблення? Чи можуть вони витримати тягар найсерйозніших злочинів? Це найбільш важливе застереження. Проблема в наданні відповідей на ці питання пов'язана з тим, що є зовсім невеликий і досить недавній досвід реалізації відновного правосуддя в пост-конфліктних ситуаціях. Блок 7.7 дає короткий опис двох прикладів. Найбільш амбітна робота пов'язана з ремодельованням трибуналів *гакака* в Руанді з метою прискорення судового переслідування підозрюваних у скоєнні геноциду 1994 року, розширенні участі населення і впровадженні елементів медіації та примирення в процесі. Не викликає сумнівів важливість цього заходу і його потенційна значимість для інших пост-конфліктних суспільств. Цей розділ закінчує тематичне дослідження експерименту в Руанді.

Блок 7.7: Відновне правосуддя в Судані та Бугенвілі.

"В Судані є група експертів, яких називають називають *ajaweed*. Це старійшини, в основному вожді племен, які мають досвід у посередництві. Їх, як правило, запрошують бути посередниками у вирішенні конфліктів між іншими групами, а не у своїх групах. Процес медіації починається з відкритого обговорення, при якому обговорюється абсолютно все. Сторони

висловлюють невдоволення одна одною в тривалих і часто озлоблених виступах, що викликає сумніви, чи може статись диво і наступити згода. Після вичерпного обміну звинуваченнями, при якому посередники оцінюють всі шанси щодо досягнення згоди, настає момент, коли вожді усамітнюються разом і домовляються про принципи врегулювання конфлікту і подальшого життя разом. Потім виконуються ритуали примирення і конфлікт офіційно оголошено вирішеним".

Френсіс Денг

"Громадянська війна на о. Бугенвіль (щодо відділення цього острова від Папуа-Нової Гвінеї, і боротьба між різними місцевими угрупованнями), що став полігоном для випробування підходу відновного правосуддя у миротворчості. PEACE Foundation в Меланезії, при фінансуванні Карітас, агентства розвитку Нової Зеландії і фонду принцеси Діани забезпечили базову підготовку з відновлення справедливості для 10 000 чоловік на о.Бугенвіль, 500 були підготовлені як фасилітатори, серед них було багато традиційних вождів, і від 50 до 70 осіб були навчені як тренери. В результаті цієї ініціативи PEACE Foundation в Меланезії сподівається отримати близько 800 активних медіаторів в сільській місцевості, що можуть сприяти вирішенню конфліктів, які виникли у зв'язку з наслідками громадянської війни - від дрібних випадків етнічного зловживання до згвалтування і політичних вбивств.

Мешканці Бугенвіль відкривають свої власні способи ведення відновного правосуддя відповідно до їх меланезійських принципів *wan bel* (буквально «один живіт») або примирення".

Дж Брейтуейт

Дві призми

Раніше я стисло узагальнив щодо каральної та відновної призми. Ці дві точки зору можуть бути сформульовані в дещо більш детальній формі. Згідно карального правосуддя, (1) злочин порушує держава та її закони; (2) правосуддя приділяє основну увагу встановленню вини (3) таким чином, щоб точно виміряти розмір завданої шкоди і страждань; (4) пошук справедливості здійснення через конфлікт між противниками (5), в якому злочинець виступає проти держави; (6) правила і наміри, більш значні ніж результати. Одна сторона виграє, а інша програє.

Згідно відновного правосуддя, (1) злочин шкодить людям та відносинам; (2) правосуддя спрямоване на виявлення потреб і зобов'язань; (3) так що все може бути зроблено правильно; (4) правосуддя заохочує до діалогу і взаємних домовленостей, (5) відведення жертвам і злочинцям головних ролей, та (6) винесення рішення в тій мірі, в якій обов'язки прийняті, потреби задовольняються, і відбувається сприяння примиренню (окремих осіб і відносин).

Правосуддя перш за все прагне задовольнити потреби і мати при цьому гарний вигляд, по суті відрізняється від правосуддя, де є звинувачення і яке є болючим по суті. У наступній таблиці протиставлені деякі характеристики і наслідки цих двох концепцій правосуддя.

Розуміння правосуддя

<i>Каральна призма</i>	<i>Відновна призма</i>
Головне – фіксування вини	Головним є вирішення проблеми
Фокус на минуле	Фокус на майбутнє
Вторинні потреби	Первинні потреби
Наголошення на відмінностях	Пошук спільного
Запровадження страждання вважається нормативним	Нормативним вважається відновлення та відшкодування збитків
Одна соціальна травма додається до іншої	Акцент на залагодженні соціальних травм
Шкода від злочинця врівноважується зворотною шкодою правопорушнику	Шкода від злочинця врівноважується дією законів
Фокус на правопорушнику; жертва ігнорується	Потреби потерпілих є головними і
Держава і злочинець є ключовими елементами	Жертва і злочинець є ключовими елементами
Жертвам не вистачає інформації	Жертва забезпечується інформацією
Відновлення відбувається рідко	Відновлення в межах норми
«Правда» жертв є вторинною	Жертвам дається шанс «розповісти свою

	правду»
Страждання потерпілих ігнорується	Жертви скаржаться про страждання та визнаються
Дія з боку держави до правопорушника; злочинець пасивний	Правопорушник бере участь при прийнятті рішення
Монополія держави у відповіді на правопорушення	Ролі жертви, злочинця та громади є визначеними
Злочинець не несе ніякої відповідальності за дозвіл	Злочинець несе відповідальність за дозвіл
Результати спонукають правопорушника до безвідповідальності	Сприяння до відповідальності
Порядок звичайних особистих звинувачень і винятки	Глибоке переживання і зміна порядку
Злочинець засуджений	Шкідливі дії засуджені
Зв'язки злочинця і з громадою ослаблені	Інтеграція правопорушника у суспільства збільшилась
Особистість злочинця розглядається фрагментарно, злочин є визначеним	Злочинець розглядається цілісно
Важливість балансу завдяки відшкодуванню збитків	Важливість балансу завдяки заслуженому покаранню
Вирівнювання балансу через притискання злочинця	Вирівнювання балансу за рахунок рівної уваги до жертви і злочинця
Правосуддя випробується через наміри і процеси	Правосуддя випробується через його результати
Правосуддя як звід об'єктивних правил	Правосуддя як звід об'єктивних відносин
Відносини жертва-злочинець ігнорується	Відносини жертва-злочинець є головними
Процес спрямований на відчуження	Процес спрямований на примирення
Реакція базується на поведінці злочинця у минулому	Реакція на основі наслідків поведінки правопорушника
Покаяння і прощення не заохочується	Покаяння і прощення заохочується
Представники різних служб є ключовими учасниками	Жертва і злочинець є основними; доступність професійної допомоги
Заохочення конкурентних, індивідуалістичних цінностей	Заохочення сприяння один одному і співпраці
Ігнорування соціального, економічного і морального контексту	Релевантний загальний контекст
Прийняття результатів перемоги-програшу	Можливість обопільного позитивного результату

Говард Зер (Howard Zehr). 1990. Зміна призм: новий фокус злочину і правосуддя. (Changing Lenses : A New Focus for Crime and Justice). Herald Press, p. 211-214.

ПРИКЛАД

ГАЧАЧА ТРИБУНАЛИ В РУАНДІ

Петер Увин

Більше ніж 700,000 Тутсі було вбито в Руандському геноциді в період з квітня до липня 1994 року.

В 1996 році, Національна Асамблея Руанди, прийняла закон «Про Геноцид», виділяючи чотири категорії злочинів і пов'язаних з ними покарань, починаючи від злочинів з найжорстокішою поведінкою (I категорія) до порушення власності (IV категорія). Судові процеси розпочались наприкінці того ж таки року. До середини 2001 року приблизно 3,500 людей було засуджено.

Через обмеження судової системи сформувалась ідея трансформації традиційного Руандського суспільства – в механізм вирішення конфліктів під назвою гачача, і використовувати як інструмент судження тим, яких звинувачують за участі в геноциді та масових вбивствах. Ця система отримала назву «модернізована гачача» становить безпрецедентний юридично- соціальний експеримент за масштабами та охопленням.

СИСТЕМА

По всій країні були створені гачача трибунали які складались виключно з осіб порядних, яких обирали жителі найменших одиниць, секторів, округів, провінцій. Кожний в'язень (крім звинувачених за злочини I категорії) поставав перед трибуналом перед тими громадами, де вчинив злочин. Вся громада присутня і виступає в якості «генеральної асамблеї», де обговорюється дія чи дії, забезпечуючи свідчення за і проти, аргументи та контраргументи. Громада обирає 19 людей, які стануть членами суду. Ці люди повинні мати високі моральні якості, бути безпартійними та не повинні мати жодного зв'язку з підсудними. *Структура*

Гачача трибуналу в Руанді

рівень	К-ть	компетентність	Юрисдикція
Провінція	12	Судити за злочини II категорії	Юрисдикція гачача трибуналу судити за злочини II категорії; міра покарання довічне ув'язнення, було спірним. Багато хто вважає, що такі апеляційні провадження повинні бути заслухані в офіційному суді.
Округ	106	Судити в II категорії злочинів, судити в апеляційних провадженнях в злочинах III категорії	Злочини II категорії були основною категорією в традиційній гачача системі, складали приблизно 80% всіх справ
Сектор	1,531	Судити в III категорії злочинів судити в апеляційних провадженнях в злочинах IV категорії	Можливо, що буде всього декілька з III категорії злочинів.
відсік	9,189	Категоризація звинувачених встановлення списку шкоди для суду в злочинах IV категорії	Стосовно класифікації злочинів, головне нововведення - класифікація з'валтування як злочину I категорії і тому, цей злочин бува за рамками повноважень гачача трибуналу. Штрафи за злочини IV

			категорії – реституція але не тюремне ув'язнення
--	--	--	--

Одним з інноваційних елементів закону гачача – процедура визнання. Ув'язнені, які визнають скоєний злочин і попросять вибачення можуть отримати значне зменшення вироку.

Найбільші зменшення передбачені для тих, хто зізнається в скоєнні злочину, перш ніж розпочнеться судовий розгляд проти них, або перебуваючи у в'язниці або на самому початку гачача розгляду, коли їх явно запитують, чи хочуть вони, зізнатися. Зменшення є найменшим для тих, хто зізнається під час процедури гачача, а штрафи без змін передбачені для тих, хто не зізнається взагалі, але будуть визнані винними. Крім того, майже половина вироку у всіх засуджених може бути перетвореною в громадські роботи (*travaux d'interet general*), за умов яку ще визначатимуть подальші закони. Щоб отримати можливість виконання суспільно корисних робіт, обвинувачений повинен просити вибачення публічно.

Врешті решт, закон гачача значно спрощує процедуру репарації для тих, хто пережив геноцид. Частина судових процесів гачача складається з докладного перерахування всіх збитків, які переніс той хто вижив в геноциді, як наприклад знищення майна, заподіяння фізичної шкоди або втрати родичів і годувальників. Коли процедура завершується заявники отримують список своїх втрат і можуть використовувати це, для отримання відшкодування від громадського фонду, який буде створений для цієї мети.

Встановлення істини і комісія примирення Південної Африки

Марк Фрімен і Прісцилла Б. Хайнер . МІЖНАРОДНИЙ ЦЕНТР ПРАВОСУДДЯ ПЕРЕХІДНОГО ПЕРІОДУ

За 45 років апартеїду і майже 30 років збройного опору з боку Африканського національного конгресу (АНК) та інших, десятки тисяч південноафриканців зазнали серйозних зловживань прав людини та воєнних злочинів. Найбільша кількість смертей відбулася в конфлікті між АНК і Інкатою вільною партією, яку підтримував уряд.

Серйозні дискусії про створення комісії по встановленню істини почалися після того, як Нельсон Мандела був обраний президентом в 1994 році. Після значного внеску з боку громадянського суспільства та сотні годин слухань, в 1995 році парламент Південної Африки прийняв Закон «Про заохочення національної єдності і примирення, акт встановлення істини і примирення (КПП)». Після публічного висунення та відбірного процесу, було призначено 17 комісарів. Діяльність передбачала найскладніший мандат для будь-якого комісії по встановленню істини на сьогоднішній день. Це дало КПП право проголошувати індивідуалізовані амністії, шукати приміщення і збирати докази, викликати свідків і запускати складну програму захисту свідків. Штат нараховував 350 осіб, бюджетом близько 18 мільйонів доларів США щорічно протягом двох з половиною років (плюс додатковий, менший бюджет ще на три роки), чотири великі офіси по всій країні, КПП зменшив попередні комісії по встановленню істини в розмірах та досяжності.

Законом про Національну єдність і примирення КПП призначив працювати в трьох взаємопов'язаних комітетах. Комітет з питань Порушення прав людини, що несе відповідальність за збір заяв від потерпілих і свідків і запису ступеня порушень; Комітет з питань Амністії, що обробляє і вирішує в окремих заявках на амністію; та Комітет по відшкодуванню збитків і реабілітації (RRC), що розробляє і висуває рекомендації для програми репарацій.

КПП взяв свідчення від 23000 потерпілих і свідків, з яких 2000 з'явилися в громадських

слуханнях. Все це було детально висвітленим у ЗМІ: більшість газет опубліковували ряд статей кожного дня, та й радіо і телевізійні новини часто розповідали про останні слухання. Найбільше нововведення КПП і одне з найбільш спірних повноважень, була можливість надавати окрему амністію за злочини з політичних мотивів. Можливість надавати амністію стала предметом невдалого конституційного випробування на початку існування КПП, а також призвело до численних судових баталій. В КПП надійшло понад 7000 заявок на амністію, в більшості з яких в кінцевому результаті було відмовлено. Амністія надавалась тільки тим, хто повною мірою признавався в участі в скоєнні минулих злочинів і довели що ці злочини були політично вмотивованими. При особливо важких злочинах, заявник був зобов'язаний з'явитися в громадських слуханнях, щоб відповісти на питання КПП та на запитання адвоката, що представляє інтереси потерпілих та їхніх сімей, а також самих жертв. Комітет з питань Амністії, розглядав ряд чинників, визначаючи чи задовольнив заявник умови для амністії, в тому числі, чи була пропорційність між вчиненим злочином та переслідуванням політичної мети. Для амністії не потрібні були вибачення, ні будь-який знак каяття. Злочини, які вчинені з особистих намірів чи з особистої злоби, неприязні були позбавлені права на амністію взагалі. В кінцевому результаті, багато колишніх злочинців пішли на ризик не подавались на амністію, серед них були політичні лідери уряду апартеїду і старших офіцерів армії.

П'ятитомна остаточна доповідь КПП була випущена в жовтні 1998 року і викликала інтенсивні суперечки, у тому числі спроби перешкоди випуску зі сторони АНК. Її офіційно розглянули в парламенті, кілька місяців потому, але уряд не взяв на себе жодних зобов'язань реалізації багатьох рекомендацій КПП, в тому числі - найбільш спірні - рекомендації щодо репарації жертвам. Комітет з питань амністії, так і не зміг завершити огляд всіх запитів на амністію до призначеного терміну, і продовжував проводити слухання з питань амністії протягом ще двох років.

Спільне комюніке № 60 про Угоду, щодо створення Спеціальної юрисдикції миру Гавана, Куба, 23 вересня 2015 .

1. Уряд Республіки Колумбії і РЗСК - ЕР¹ підтвердили свою прихильність домовленостям, досягнутим на сьогоднішній день: «До нової колумбійської сільської місцевості: Комплексні сільські реформи», «Політична участь: Демократична Відкритість для встановлення миру», і «Рішення проблеми незаконного обігу наркотиків»
2. У свою чергу, ми знову підтверджуємо нашу прихильність до формули правосуддя, яка повинна задовольняти права жертв і сприяти створенню стабільного і довготривалого миру. З цією метою ми розробляємо комплексну систему Істини, Справедливості, відшкодування збитків і неповторення. У цих рамках ми домовилися про створення комісії для з'ясування істини, співіснування і неповторення і ми досягли важливих домовленостей щодо відшкодування жертвам.
3. У зв'язку з компонентом правосуддя, ми домовилися створити спеціальну Юрисдикцію для миру, яка буде складатися з палат юстиції та трибуналу миру. Палати й Трибунал буде складатися в основному з колумбійськими суддів, за меншою участю іноземних громадян, які відповідатимуть найвищим вимогам. Обов'язок палат і Трибуналу миру, полягає в тому щоб покласти край безкарності, отримати правду, сприяти репараціям

¹ РЗСК-АН - Револьюційні збройні сили Колумбії- Армія Народу - марксистсько - лєніністська колумбійська повстанська організація, відома також під назвою «ФАРК» від аббревіатури повної назви організації.

жертвам, порушити судові справи і засуджувати тих, хто відповідає за тяжкі злочини, скоєні в ході збройного конфлікту, зокрема, найбільш серйозні, забезпечити неповторення.

4. Компоненти правосуддя передбачають, що після закінчення військових дій, відповідно до МГП, колумбійська держава надасть більш широку амністію для політичних та пов'язаних з ними злочинів. Закон про амністію буде визначати масштаби і ступінь співвідношення / зв'язку. У кожному разі, ні амністія або помилування не буде надане для злочинів, які в національному законодавстві характеризуються, як злочини проти людяності, геноцид і тяжкі воєнні злочини, серед інших серйозних злочинів, таких, як захоплення заручників або іншого серйозного позбавлення волі, тортури, насильницьке переміщення, насильницьке зникнення, позасудові страти та сексуальне насильство. Ці злочини підлягають розслідуванню і на них чекає кримінальне переслідування Спеціальною юрисдикцією миру.
5. Спеціальна Юрисдикція миру матиме компетенцію щодо всіх тих, хто прямо або непрямо брав участь у внутрішньому збройному конфлікті, у тому числі РЗСК-АН і державні агенти, за злочини, вчинені в цьому контексті і з причини конфлікту, особливо беручи до уваги найбільш серйозні і показові справи.
6. Спеціальна Юрисдикція миру передбачає два види судочинства: один для тих, хто визнає істину і свою відповідальність, і ще один для тих, хто не в змозі так зробити, або робить це із запізненням. Перші будуть засуджені на основі визнаних дій, в порівнянні з розслідуванням Управління Генпрокуратури, покарання накладені іншими державними органами, існуючі судові вирoki, а також інформація, надана жертвами і правозахисними організаціями. Другі зіткнуться з спірним судовим розглядом в Трибуналі.
7. Покарання, які присудить Трибунал матимуть на меті, задоволення прав жертв і зміцнення миру, і будуть вимагати максимально можливе відновлення і відшкодування завданих збитків. Для всіх тих, хто визнає відповідальність за злочини у компетенції системи, вирок включатиме компонент позбавлення волі і прав, забезпечення виконання репараційних та відновлення функцій через залучення в роботу, а в цілому для задоволення прав потерпілих. Вирок для тих, хто зізнається в скоєнні дуже серйозних злочинів матиме мінімальну тривалість позбавлення волі від 5 років і до максимальних 8 років ефективного обмеження волі, у відповідності з особливими умовами. Ті люди, які визнають свою відповідальність перед Трибуналом, але з запізненням будуть засудженими на тюремні ув'язнення терміном від 5 до 8 років, у звичайних умовах. Для того, щоб мати право на альтернативну кари, бенефіціари будуть зобов'язані зробити свій внесок у їхню ресоціалізацію через роботу, тренування чи навчання протягом терміну обмеження волі. Ті люди, які не визнають свої вину в таких злочинах, а будуть визнаними винними будуть засуджені до тюремного ув'язнення строком до 20 років, у звичайних умовах.
8. Для того, щоб мати доступ до будь-якого спеціального ставлення в рамках Спеціальної юрисдикції миру, необхідно буде надати всю правду, виправити жертви, і гарантувати недопущення повторення.
9. У випадку РЗСК-АН, участь у комплексній системі буде залежати від задачі зброї, що розпочнеться як мінімум за 60 днів після підписання остаточної угоди.
10. Перетворення РЗСК-АН в правовий політичний рух є спільною метою, яка отримає повну підтримку з боку уряду відповідно до умов, які будуть узгоджені.

Джерело: <https://goo.gl/JXUFVE>